

Hästarna tar plats i tätorten

Text och foto: Annika Jensfelt

Hästpolitik är i manegen i EU:s hästtätaste land Sverige. Antalet hästar som används för sport och rekreation ökar stadigt i storstadsregionerna och ridning är den andra största sporten. Illaluktande problem eller vacker resurs? Klart är i alla fall att hästarna blir en alltmer påtaglig faktor för kommunernas planerare.

Hästen är en brygga mellan stad och land, sa förra jordbruksministern Margareta Winberg och tillsatte en hästpolitisk utredning. I den står att läsa bland annat att det är ”viktigt att hänsyn tas till hästar och hästverksamhet i den kommunala planeringen” och att detta är ”av betydelse för de som vill kunna rida och köra i och i nära anslutning till tätort och för de som av till exempel allergiskäl inte vill komma i närkontakt med hästar.”

Antalet hästar i Sverige har ökat kraftigt de senaste decennierna. Med upp emot 300.000 hästar är Sverige, efter Island, det hästtätaste landet i Europa. Något som, enligt en nyutkommen rapport från SLU, med titeln ”Hästen i landskapet”, inte fått genomslag vid stadsbyggnadskontoren runt om i landet.

– Ridsporten är den andra största sporten, men

det syns inte i samhällsplaneringen. Vi måste ta den på allvar och se hästarna som en resurs och inte ett problem, säger rapportförfattaren Catharina Svala, universitetslektor och agronom med byggnadsteknisk inriktning.

Av rapporten, som initierats av institutionen för landskapsplanering i Alnarp, framgår att det framförallt är runt tätorterna i storstadsregionerna som hästhållningen ökat. De flesta som sysslar med hästar som sport- och fritidsaktivitet, bor och arbetar i tätort. De små jordbruksfastigheterna runt städerna har, när jordbruket gått över till storskala, omvandlats till hästgårdar. Nya invånare med hästar som huvudintresse tar över de småskaliga gårdarna, som blivit över när marker lagts samman till större rationella jordbruksenhe-

ter. Lantbrukare kompletterar sin verksamhet och inackorderar tätortsbornas privata hästar i sina ekonomibygnader, som annars skulle stå tomma. Marker som förr betades av kor och andra kreatur, har hästarna tagit över.

Och överallt öppnas nya stall och ridskolor, byggs nya bygglovspliktiga och icke bygglovspliktiga ridhus, sätts upp staket och uppstår möten, ibland konfliktfyllda, när ryttare och hästar, som till skillnad från mjölkkor behöver yta att röra sig på utanför den egna tomten, möter cyklister, joggare, gående, barn och bilar. Eller när bostäder planeras i nära anslutning till en befintlig hästanläggning.

I sin rapport pekar Catharina Svala på att det är vanligt att kommunerna i sina översiktsplaner talar om "jordbrukslandskap som bör bevaras" eller "område dominerat av småskaligt jordbruk" när de beskriver marken som tar vid där detaljplanen slutar.

– Myndigheter och planförfattare försöker att beskriva och bevara något som redan upphört. Det finns ett stort behov av kunskapsutbyggnad om hur dessa mindre lantgårdar bäst ska kunna utvecklas med sin nya inriktning, hur hästarna ska

kunna förvalta det landskap som småjordbruket lämnat, säger Catharina Svala.

Eftersatt i planarbetet är också att analysera behovet av ridvägar, menar hon. Ridskolor och ridanläggningar glöms ofta bort som remissinstans när områden ska exploateras eller nya trafikleder dras.

– Hästen är ett vackert djur och dess rörelser i landskapet borde ses som en stark resurs, som kan tas till vara genom att man låter den röra sig och beta i stadsnära kulturbetesmarker och skapar stråk och banor för ridning och körning, menar Catharina Svala.

Här är Kungliga Djurgården i Stockholm ett föredöme, tycker landskapsarkitekt Jana Zupanc, specialinriktad på hästanläggningar.

– Det finns tio hästanläggningar och många kilometer ridvägar på Djurgårdsförvaltningens välbesökta mark i nationalstadsparken, och samtidigt finns utrymme även för joggare, skidåkare och promenerande att utöva fritid. Det fungerar, trots att parken är mitt i stan, har skyddsvärd, känslig natur och fornminnen, säger hon, men tillägger att det som saknas dock är rasthagar och betesmark.

Jana Zupanc har arbetat med frågor som rör hästhållning i tätort i över tjugo år och tycker att fler arkitekter borde ägna sig åt dem.

– Det behövs arkitekter. Det är maskinhallsfabrikanter som tar över, säger hon, för att nämna ett exempel på varför.

Och även hon pekar på att planeringen för samexistens med hästarna i allmänhet är eftersatt.

– Man använder reaktiv planering när det gäller hästar och hästhållning, löser problem när de uppstår istället för att ha en strategi för hur marken för hästarna ska utvecklas, säger hon.

Jana Zupanc är själv hästägare och bosatt på Ekerö väster om Stockholm, en av landets hästtätaste kommuner. Liksom många andra lockades hon av den lantliga miljön nära storstaden, och möjligheten att ha hästen nära hemmet.

På stadsbyggnadskontoret i Ekerö pågår just nu arbetet med en ny översiktsplan. Planarkitekt Monika Nilsson hoppas att man i det arbetet ska komma på hur en strategi för hästfrågorna skulle kunna se ut.

– Jag har märkt att det är mycket problem, framförallt med skyddsavståndet på 200 meter till ny bebyggelse, som är svårt att hålla, säger hon.

Monika Nilsson liknar planeringen med hänsyn till hästarna på Ekerö med de hänsyn som måste tas till buller i innerstaden. Hur långt ska man dra hälsoaspekterna?

– Om vi ska hålla avståndet på 200 meter till hästhagar, skulle det innebära att vi inte kan bygga någonstans. Kommunen kan inte fortsätta att utvecklas om vi måste följa normerna, säger Monika Nilsson.

Skyddsavståndet 200 meter är hämtat från en allergiutredning 1987, och utgör socialstyrelsens rekommendation. Kommunförbundet rekommenderar 500 meter. Någon forskning på hur människors hälsa påverkas av boende nära hästar finns dock inte, vilket också Catharina Svala påpekar i sin rapport.

– Jag undrar om det inte vore mer motiverat med ett skyddsavstånd på 500 meter till damm och avgaser på en trafikerad bilväg, säger hon.

Jana Zupanc har visioner om vad hon kallar ryttrarbyar. Hon har själv varit med och planerat sådana, men ännu har ingen byggts. Ett boende med självvald närhet och möjlighet till att hålla sig med häst, anpassat till vad som är de flesta privathästryttares verklighet.

– Det handlar inte om lantliga lyxvillor med tillhörande stall för höginkomsttagare, utan om ett

enkelt boende för unga människor som studerar eller är i början av sin karriär, säger Jana Zupanc.

Monika Nilsson på Ekerö kommun tror också att detta skulle kunna vara en modell för framtida förtätning. För samtidigt som hästarna kan tyckas vara i vägen när man vill förtäta, är man från kommunens sida medveten om att hästarna och det lantliga så nära storstan är en efterfrågad kvalitet. Men precis som Catharina Svala anser Monika Nilsson att det behövs mer kunskap i frågorna.

– Våra detaljplaner får ju inte innehålla hälsorisker, och hästarna är tyvärr en riskfaktor. Vi skulle behöva bättre information och kunskap, och det borde finnas klarare riktlinjer och handledning i regelverken, säger hon.

En handledning för planeringen är just vad landskapsarkitektstuderande Hanna Persson hoppas att uppnå med sitt examensarbete vid SLU Alnarp. En handledning för planering av ridvägar. Både Catharina Svala och Jana Zupanc nämner det vanliga scenariet då ett vått parti på en stig blir helt söndertrampat och utvecklas till ett flera meter brett gyttjedike, då hästar och ryttare hela tiden går lite vid sidan om för att undvika leran.

Vegetationen förstörs och det blir inte trevligt för någon. Men detta är bara en aspekt av många som Hanna Persson tar upp.

– Det talas ofta om rekreation som att det är lika med folk som är ute och går med hund. Men det är lika mycket folk som rider, och det är inte planerat för det, säger Hanna Persson och understryker att en medveten planering är viktig inte minst från säkerhetssynpunkt.

I sitt examensarbete studerar hon ridvägarna i det hästtäta området Nöbbelövs mosse utanför Lund. Hon har dokumenterat vissa kritiska partier och övergångar längs en fyra kilometer långt ridstråk, och har utformat en enkät för att ta reda på hur passagera och mötena upplevs av ryttare och icke ryttare. Hästarnas beteende, synfält och flyktinstinkter måste också tas med i beräkningarna för att undvika olyckor, påpekar Hanna Persson, som beräknar bli klar med sitt arbete till våren.

Kanske samtidigt som regeringen presenterar uppföljningen av den hästpolitiska utredningen från år 2000. Nuvarande jordbruksminister Ann-Christin Nyqvist utlovade i januari i år ett förslag på en ny hästpolitik. ”Hästar och hästhållning har stor och växande betydelse för det svenska samhället”, konstaterar hon. ■

Bilderna är tagna i Ekebyhov, någon kilometer från Ekerö centrum väster om Stockholm.